

Horacio Oliveira seděl na posteli, v ústech mu hořela už třetí cigareta a pořád nemohl usnout; jednou nebo dvakrát lehce pohladil po vlasech Bosorku, která ležela vedle něho a spala. Bylo už k ránu, pondělí, celé nedělní odpoledne a večer zůstali doma, četli a poslouchali desky, jen občas jeden z nich vstal a šel ohřát kávu nebo připravit maté. Na konci jednoho z Haydnových kvartetů Bosorka usnula; Oliveira už neměl chuť poslouchat dál, natáhl se a vypnul gramofon. Deska se ještě několikrát otočila, ale z reproduktoru se už nic neozvalo. Nevěděl, proč mu ta hloupá setrvačnost připomněla zdánlivě neúčelné pohyby některých druhů hmyzu a některých dětí. Nemohl usnout, kouřil a díval se otevřeným oknem ven k podkrovnímu pokoji, kde jakýsi hrbatý houslista občas cvičil dlouho do noci. Nebylo nijak teplo, ale Bosorčino tělo ho hřálo do nohy a do pravého boku; zvolna se odtáhl a pomyslel si, že noc bude dlouhá.

Cítil se velice dobře, jako vždycky, když se jim podařilo dovést setkání až do konce, aniž se v něčem střetli a pohněvali. Z dopisu od bratra, panovačného rosarijského advokáta, který popsal čtyři listy leteckého papíru výčtem synovských a občanských povinností, které on, Oliveira, zanedbává, si nedělal nijak těžkou hlavu. Byl to hotový požitek ho číst, a už ho stačil přilepit izolepou na zeď, aby si ho vychutnali i jeho přátelé. Jediné, na čem mu záleželo, byla zpráva, že mu bratr načerno – prostřednictvím „komisionáře“, jak to obezřele nazýval – posílá peníze. Oliveira si pomyslel, že za ně koupí několik knih, které si už dlouho chtěl přečíst, a tři tisíce franků že dá Bosorce, aby s nimi udělala, co ji napadne; nejspíš koupí plyšového slona, málem v životní velikosti, a ohromí jím Rocamadoura. Ráno musí jít ke

starému Trouillovi a vyřídit mu poštu z Latinské Ameriky. Jít někam, něco dělat, něco vyřídit; ne že by mu to zrovna pomáhalo usnout. Vyřídit poštu, to je ale výraz. Dělat, něco dělat, dělat dobré skutky, dělat loužičky, zabíjet čas, činnost v nejrůznějších podobách. Ale v každé činnosti se skrýval protest, poněvadž každá znamenala jít odněkud a dojít někam, něčím pohnout, aby to leželo tady a ne tamhle, nebo vejít tady do toho domu místo do sousedního nebo vůbec do žádného, každý čin současně obsahoval přiznání vlastní nedostatečnosti, něčeho, co jste ještě neudělali a mohli jste to udělat, tichý protest proti všem chybám, ztrátám a nanicovatostem dané chvíle, vycházejícím neustále na jevo. Věřit, že činy lze něčeho dosáhnout, nebo že z jejich souhrnu může opravdu vyplynout život hodný toho jména, to byla moralistická iluze. Raději se zřící vši činnosti, protože rezignace byla protest sám o sobě, a ne maska činnosti. Oliveira si zapálil další cigaretu a ten nepatrný pohyb mu vyvolal na tváři uštěpačný úsměv, jak si hned začal dobírat sám sebe. Nijak mu nesešlo na povrchních rozborech, obvykle trpících roztěkaností a slovními léčkami. Jediné, čím si byl jist, byla ona tíha v jícnu, přímo fyzické tušení, že něco není v pořádku a že skoro nikdy nebylo všecko v pořádku. Vlastně to ani problém nebyl, šlo o to, že od raného mládí odmítal obecně přijímané lži i nevraživou samotou lidí, kteří se pouštějí do studia radioaktivních izotopů nebo prezidentského období Bartolomého Mitra. Už v mládí se rozhodl především se neuchylovat k rychlému a dychtivému získání „vzdělanosti“, onomu vynikajícímu triku, kterým argentinská střední vrstva uhýbá před skutečností své země i před každou jinou a myslí, že je zabezpečena proti té prázdnotě okolo sebe. Možná že to byla právě ta soustavná zahálka, jak říkával jeho přítel Traveler, která ho zachránila, že nezapadl do onoho farizejského systému, jehož zastánci (počítaje v to řadu jeho přátel,

vesměs s nejlepšími úmysly, poněvadž možné to bylo, byly tu příklady) obcházelu podstatu problémů tím, že se specializovali na nejrůznější obory, a jízlivostí osudu byli považováni za nejlepší Argentince. Navíc mu připadalo příliš snadné a ošidné směšovat historické problémy – třeba být Argentincem nebo Esky-mákem – s otázkou činnosti nebo rezignace. Žil už dost dlouho, aby vytušil to, co lidem uniká nejčastěji, i když do toho div nevrážejí nosem: význam podmětu v chápání předmětu. Bosorka patřila k těm nemnoha, kteří nikdy nezapomínali, že tvář člověka má nutně vliv na to, co si může myslet o komunismu nebo o krétsko-mykénské civilizaci, a tvar jeho rukou že se projevuje v tom, co cítí před Ghirlandaielem nebo nad Dostojevským. Proto byl Oliveira ochoten připustit, že jeho krevní skupina, dětství strávené v kruhu důstojných strýců, několik nevydařených lásek v letech dospívání a jeho náchylnost k astenii mohou rozhodujícím způsobem ovlivnit jeho vidění světa. Pocházel ze středních vrstev, byl z Buenos Aires a vychodil státní školu – s tím vším se člověk nevypořádá tak snadno. Potíž byla v tom, že se přes-příliš obával omezenosti jednotlivých stanovisek, a proto nakonec jen zvažoval a chápal kladné i záporné stránky všeho kolem, stál u jazýčků vah a hleděl na mísky. V Paříži mu všechno připomínalo Buenos Aires a naopak; a v nejvřelejších okamžicích lásky trpěl a vycitřoval ztrátu a zapomnění. Byl to nebezpečně pohodlný, a dokonce i snadný postoj, jakmile se z něho stal reflex a navyklá technika; děsivý bystrozrak paralytikův, slepota dokonale slaboduchého atleta. Takový člověk jde životem netečným krokem filozofa a *clocharda*, životně důležitá gesta se mu čím dál víc scvrkávají na pouhý pud sebezáchovy a mysl se soustřeďuje víc na to, aby ji někdo neoklamal, než na to, aby se dobrala pravdy. Kvietismus bez náboženství, umírněná ataraxie, pozorná lhotejnost. Šlo mu o to, aby neomdlával při podívané

na čtvrcení Tupaca Amaru II. a nezapadl do ubohého egocentrismu (kultu kreolství, kultu předměstí, kultu kultury nebo folkloru), který kolem něho v nejrůznějších podobách každodenně hlásali. Když mu bylo deset, jednou odpoledne uprostřed strýců a jejich neomylných historicko-politických kázání pod rajskými stromy poprvé bojácně projevil svůj odpor proti onomu „To vám říkám já!“, tak velice španělsko-italsko-argentinskému a doprovázenému bouchnutím do stolu, potvrzujícím řečníkova rozhořčená slova. *Glielo dico io!* To vám říkám já, ksakru! Jakou důkazní hodnotu, začal si říkat Oliveira, má ono *já*? S jakou vševědoudností se pojí *já* dospělých lidí? V patnácti letech poprvé uslyšel „vím, že nic nevím“; bolehlav, který k tomu patřil, mu připadal nevyhnutelný, takhle dráždit lidi, to přece není možné, to vám říkám já. Časem pobaveně zjistil, že i v nejuzdělanějších kruzích vytvářejí úřady, vliv a sebedůvěra, kterou člověku dodává inteligence a dobrá četba, svá vlastní „to vám říkám já“, obratně ovšem skrytá, dokonce i tomu, kdo je pronáší; tady se říkalo „vždycky jsem si myslel“, „jsem-li si vůbec něčím jist“, „je zřejmé, že“, ale nestranné ocenění opačného stanoviska téměř vždy chybělo. Jako by lidský rod bděl nad jednotlivci a nedovolil jim zajít příliš daleko po cestě snášenlivosti, rozumových pochyb a citového kolísání. V určitém okamžiku nastupovala necitelnost, zkornatělost a definice: černé nebo bílé, radikální nebo konzervativní, homosexuální nebo heterosexuální, figurativní nebo abstraktní, San Lorenzo nebo Boca Juniors, maso nebo zelenina, obchody nebo poezie. A bylo to v pořádku, poněvadž lidský rod nemohl důvěřovat lidem, jako byl Oliveira; právě takové odmítnutí vyjadřoval bratrův dopis.

»Potíž je v tom,« pomyslel si, »že to nevyhnutelně končí v *animula vagula blandula*. Co dělat? Kvůli téhle otázce jsem přestal spát. Oblomove, *cosa facciamo?* Veliké hlasy dějin nutí člo-

věka k činu: *Hamlet, revenge!* Pomstíme se, Hamlete, nebo bude lepší chippendalské křeslo, trepky a pořádný oheň v krbu? Koneckonců každý ví, že ten Syřan pohoršlivě vychvaloval Martu. Svedeš bitvu, Ardžuno? Nemůžeš přece popírat hodnoty, ty nerozhodný králi. Boj pro boj sám, žít nebezpečně, pomysli na Maria Epikurejce, na Richarda Hillaryho, Kya a T. E. Lawrence... Šťastní ti, kteří si volí, berou na sebe úděl vyvolených, nádherní hrdinové, nádherní světci, dokonalí uprchlíci před životem...«

Možná. Proč ne? Bylo ovšem možné, že se na to dívá očima lišky zírající na hrozny. A možná že měl dokonce pravdu, ale ubohou a politováníhodnou, pravdu mravence proti cikádě. Jestliže jasnozřivost vedla k nečinnosti, nebylo na ní něco podezřelého, neskrývala se za ní nějaká obzvlášť rafinovaná forma slepoty? Hloupost válečného hrdiny, který vyletí do povětří společně s prachárnou, hrdinného vojáka Cabrala pokrytého slávou, dávala možná tušit něco víc než obyčejné vidění, chvilkové přiblížení k něčemu absolutnímu mimo veškeré vědomí (něco takového se od seržantů nežadá); běžné jasnovidectví, pokoutní jasnozřivost ve tři hodiny ráno v posteli s nedokouřenou cigaretou byly ve srovnání s tím nanicovatější než bystrozrak krtka.

Vyprávěl to všechno Bosorce, která se probudila, přitulila se k němu a rozespale kňourala. Bosorka otevřela oči a zamyslela se.

„Ty bys to nedokázal,“ řekla potom. „Ty moc přemýšlíš, než něco uděláš.“

„Vycházím ze zásady, že každý čin je potřeba předem uvážit, hlupáčku.“

„Vycházíš ze zásady,“ řekla Bosorka. „To je trochu složité. Jsi jako nějaký svědek, jako někdo, kdo přijde do muzea a prohlíží si obrazy. Obrazy visí na stěnách a ty jsi naráz blízko i daleko, chápeš? Já jsem pro tebe obraz, Rocamadour je obraz, Etienne

je obraz, tenhle pokoj je taky obraz. Myslíš, že jsi uvnitř, ale nejsi. Díváš se na něj, ale nejsi tady.“

„Slyšet tě svatý Tomáš, zezelenal by závistí,“ prohlásil Oliveira.

„Proč zrovna svatý Tomáš?“ zeptala se Bosorka. „To byl ten hlupák, co chtěl všechno vidět, než tomu uvěří?“

„Ano, miláčku,“ řekl Oliveira a pomyslel si přitom, že si Bosorka vzala do úst toho pravého světce. Jak byla šťastná, když dokázala uvěřit, aniž viděla, když byla jedno tělo se vším, co trvá, s ustavičným během života. Měla štěstí, že byla uvnitř v pokoji, měla domovské právo ve všem, čeho se dotkla a s čím žila – ryba v řece, list na stromě, mrak na nebi, obraz v básni. Ryba a list, mrak a obraz: právě o to šlo, ledaže by...

(-84)

Tak se začali toulat po pohádkovém městě Paříži a dávali se vést znameními noci, pouštěli se nazdařbůh, vedeni náhodnou větou *clocharda* nebo osvětlenou mansardou na konci tmavé ulice, zastavovali se na tichých náměstíčkách a líbali se na lavičkách nebo si prohlíželi skákací panáky nebe, peklo, ráj, ty dětské obřady s oblázkem a skákáním po jedné noze až do nebe. Bosorka mu vyprávěla o svých přítelkyních z Montevidea, o svém dětství, o jakémsi Ledesmovi a o svém otci. Oliveira ji znuďně poslouchal a litoval trochu, že se o to nedokáže zajímat. Montevideo znamenalo totéž jako Buenos Aires a on potřeboval spíš prohloubit tu nejistou trhlinu, která ho od něj dělila (co teď asi dělá Traveler, ten velký tulák, do jakých velkolepých malérů se stačil dostat od jeho odjezdu? A co Gekrepten, chuděra jedna hloupá, a kavárny ve středu města), nevrle ji poslouchal a větvičkou si přitom kreslil něco do štěrku; Bosorka mu zatím vysvětlovala, proč Chempe a Graciela byla dobrá děvčata a jak ji mrzelo, že ji Luciana nevyprovodila k lodi. Luciana byla snob a to ona nemohla u nikoho vystát.

„Čemu říkáš snob?“ zeptal se Oliveira s určitým zájmem.

„Hm,“ řekla Bosorka a sklonila hlavu, jako když cítí, že teď plácne nějakou hloupost, „já jela třetí třídou, ale kdybych jela druhou, byla by mě Luciana asi šla vyprovodit.“

„To je nejlepší definice, jakou jsem kdy slyšel,“ prohlásil Oliveira.

„A navíc jsem s sebou měla Rocamadoura,“ řekla Bosorka.

Tak se Oliveira dozvěděl o existenci Rocamadoura, který se v Montevideu jmenoval docela skromně Carlos Francisco. Bosorka zřejmě neměla chuť pouštět se do přílišných podrobností

o jeho příchodu na svět, až na to, že tenkrát odmítla potrat a teď toho začínala litovat.

„Ale v jádře toho nelituju, jenom nevím, jak budu žít. U madame Irène je to drahé a musím chodit na hodiny zpěvu, to všechno stojí spoustu peněz.“

Sama dost dobře nevěděla, proč přijela do Paříže, a Oliveira si postupně uvědomoval, že při troše zmatku v jízdenkách, vízech a cestovních kancelářích se mohla ocitnout stejně dobře v Singapuru jako v Kapském Městě; záleželo jí jediné na tom, aby se dostala z Montevidea a postavila se tomu, čemu skromně říkala „život“. Velkou výhodou Paříže bylo to, že uměla dost dobře francouzsky (*more* Pitman) a že tu člověk mohl vidět nejlepší obrazy a nejlepší filmy, *Kultur* v její nejdokonalejší podobě. Oliveiru ta představa dojímala (i když Rocamadour ho dost nemile zaskočil, sám nevěděl proč) a myslel přitom na své skvělé buenosaireské přítelkyně, které vzdor všem svým metafyzickým tužbám po poznání planety nebyly s to pustit se dál než do Mar del Plata. A tahle usmrkaná žába si sedne do třetí třídy, ještě ke všemu s dítětem na ruce, a bez jediné pětky v kapse se vypraví do Paříže studovat zpěv. A to nebylo všechno; už teď ho učila, jak se má dívat a vidět, i když o tom sama neměla tušení. Všiml si, jak se najednou zastavila a nahlížela do průjezdu, kde nebylo vidět vůbec nic, jen někde úplně vzadu jakýsi nazelenalý třpyt a záře, vklouzla kradmo dovnitř, aby ji neviděla domovnice, a prošla na prostorný dvůr, kde jednou byla stará socha, podruhé zas obruba studny porostlá břechťanem, a někdy tam nebylo vůbec nic, jen ohlazená dlažba z kočičích hlav, měděnka na zdech, vývěsní štít hodináře a nějaký stařík, sedící v chládku kdesi v koutě, a kocouři, věčně a nevyhnutelně, čičí, kocourkové, mňau, mňau, kitten, kat, chat, cat, gatto, šedí a bílí a černí a mou-

rovatí, vládcové času a vyhrátých dlaždiček, ti všichni bez výjimky byli Bosorčini přátelé, uměla je šimrat na břicho a rozprávěla s nimi napůl ztřeštěnou a napůl tajemnou řečí, domlouvala si s nimi schůzky a dávala jim rady a napomenutí. Při procházkách s ní Oliveira nevycházel z údivu; nemělo však smysl rozčilovat se proto, že Bosorka převrhne málem každou sklenici piva nebo vystrčí nohu zpod stolu právě včas, aby o ni číšník zakopl a začal nadávat. Byl šťasten, i když ho věčně vyvádělo z míry, že Bosorka nic nedělá tak, jak se patří, úplně přehlédne stovky a desítky na účtu, a zato zůstane jako u vytržení nad nepatrnou trojkou na konci; nebo zůstane stát uprostřed ulice (černý renault zabrzdil dva metry před ní, řidič vystrčil hlavu a sakroval s pikardským přízvukem), stojí tam jakoby nic a dívá se na vzdálený Pantheon, který zprostřed ulice samozřejmě vypadá mnohem lépe než z chodníku, a tak podobně.

Perica a RONALDA už Oliveira znal. Bosorka ho představila Etienneovi a ten je seznámil s Gregoroviem; tak se po večerech rodil v Saint-Germain-des-Prés Hadí klub. Bosorku všichni okamžitě přijímali jako něco přirozeného a neodvratného, i když je rozčilovalo, že jí musejí vysvětlovat málem všechno, o čem je řeč, nebo že je s to rozházet po místnosti čtvrt kila hranolků, poněvadž prostě nedovede zacházet s vidličkou, hranolky obvykle skončily lidem u vedlejšího stolu ve vlasech a oni se jim museli omlouvat nebo říkat Bosorce, že je nemožná. Bosorka do jejich skupiny nikdy nezapadla; Oliveira si uvědomoval, že se raději setkává s každým členem Klubu zvlášť, jde radši po ulici s Etienneem nebo s Babs a vtahuje je do svého světa, aniž o to usiluje, ale vtahuje je tam, poněvadž stejně čekali jen na to, až nechají za sebou navykklé dráhy autobusů a dějin, a proto všichni nakonec byli svým způsobem Bosorce vděční, i když ji při sebemenší příležitosti zahrnovali urážkami. Etienne, obvykle sebejistý jako pes

nebo poštovní schránka, vždycky zesinal, když si Bosorka stoupla před jeho nejnovější obraz a pověděla mu svoje, a dokonce i Perico Romero blahosklonně připouštěl, že na ženskou má Bosorka něco do sebe. Tak se toulali po Paříži celé týdny a měsíce (počítat dny přicházelo Oliveirovi zatěžko, byl šťastný, a tudíž bez budoucnosti) a dívali se kolem sebe, nechávali věcem jejich přirozený průběh, milovali se a svářili se, zády ke všem zprávám v novinách, rodinným povinnostem a každému daňovému či mravnímu břemeni.

Ťuk, ťuk.

„Probudme se,“ říkával Oliveira čas od času.

„A proč?“ odpovídala mu Bosorka a dívala se z Pont Neuf na *péniches*. „Tuk, ťuk, máš v hlavě ptáčka. Ťuk, ťuk, celou dobu ti tam klove, chce, abys mu dal nazobat argentinského zrní. Ťuk, ťuk.“

„No dobře,“ zabručel Oliveira. „Neplet si mě s Rocamadourem. Nakonec začneme mluvit glyglycky s kupcem nebo s domovnicí, a bude z toho malér, jak se patří. Vidíš toho chlapa, jak jde tam za tou černoškou?“

„Tu znám, dělá v jedné kavárně v rue de Provence. Chudák šlápl vedle, ona je na ženské.“

„Na tebe to taky zkoušela?“

„No ovšem. Ale pak jsme se spřátelily, dala jsem jí svou růž a ona mi dala knížečku od nějakého Retefa, ne... počkej, Retifa...“

„Ano, už vím. Opravdu ses s ní nevyspala? Pro ženu jako ty to musí být něco zvláštního.“

„Tys už se vyspal s chlapem, Horacio?“

„Samozřejmě. Abych věděl, jaké to je, chápej.“

Bosorka se na něj nedůvěřivě podívala; měla dojem, že se jí posmívá, že to všechno říká jen ze vzteku kvůli tomu ptáčkoví v hlavě, ťuk, ťuk, ptáčkoví, který po něm chce argentinské zrní. Přitiskla se proto k němu, k velkému překvapení manželského

páru, který se právě procházel po ulici Saint-Sulpice, a začala ho se smíchem cuchat, Oliveira ji musel chytit za ruce a pak se rozesmáli oba, manželé si je prohlíželi, muž si nakonec dodal odvahu a maličko se pousmál, žena však byla jejich chováním příliš pobouřena.

„Máš pravdu,“ uznal Oliveira nakonec. „Já jsem prostě nevyléčitelný případ. Mluvit o probuzení, když se člověku konečně dobře spí.“

Zastavili se u výlohy a četli si názvy knih. Bosorka si prohlížela jejich barvy a tvar a vyptávala se ho. Musel jí vysvětlovat, kdo to byl Flaubert, kdy žil Théophile Gautier, jak to bylo s Raymondem Radiguetem a Montesquiou že to a to. Bosorka poslouchala a kreslila přitom prstem na skle. »Máš v hlavě ptáčka, chce, abys mu dal nazobat argentinského zrní,« myslel si Oliveira, jak poslouchal sám sebe. »Bože, bože, já chudák.«

„Copak nechápeš, že takhle se nic nenaučíš?“ ptával se nakonec. „Myslíš, že ke vzdělání přijdeš na ulici? To není možné, miláčku, to si rovnou předplat *Reader's Digest*.“

„Ale ne, takové svinstvo.“

Máš v hlavě ptáčka, říkal si Oliveira. On, a ne Bosorka. Co však má v hlavě ona? Vzduch nebo těsto, něco pramálo vnímavého. Hlava u Bosorky nebylo to nejdůležitější.

»Zavře oči a zasáhne cíl,« myslel si Oliveira. »Jako když se střílí z luku podle zenového systému. Ale zasáhne cíl právě proto, že o žádném takovém systému neví. Zato já... Ťuk, ťuk. Takhle to s námi je.«

Když se Bosorka ptala na takové věci jako zenovou filozofii (v Klubu se to mohlo stát, věčně mluvili o stesku po domově, o učeních dostatečně dalekých, aby je považovali za světoborná, o rubu každé mince, vždycky o odvrácené straně Měsíce), Gregorovius se snažil vysvětlit jí základy metafyziky; Oliveira za-

tím usrkával svůj Pernod a pobaveně je sledoval. Chtít Bosorce něco vysvětlovat byla pošetilost. Fauconnier měl pravdu; pro lidi jako ona záhady začínaly právě vysvětlením. Bosorka poslouchala něco o imanenci a transcendenci a široce přitom otvírala své nádherné oči; Gregorovius se do nich díval a všecka metafyzika mu zamrzala na rtech. Nakonec byla přesvědčena, že pochopila, co je to zen, a unaveně si oddechla. Jediný Oliveira si uvědomoval, že Bosorka každou chvíli nahlíží na ony velké terasy mimo čas, které všichni ostatní dialekticky hledají.

„Žádné hloupé údaje se neuč,“ radíval jí. „Proč by sis nasazovala brýle, když je nepotřebuješ.“

Bosorka tomu tak docela nevěřila. Bezmezně obdivovala Oliveiru a Etienna, kteří dokázali tři hodiny bez ustání debatovat. Kolem těch dvou byl jakýsi křídový kruh a ona do něho chtěla vkročit, chtěla pochopit, proč má princip nedourčenosti v literatuře takový význam a proč Morelli, o kterém tak často mluvili a obdivovali se mu, chce ze své knihy udělat křišťálovou kouli, v níž by se makro- a mikrokosmos spojily v jedinou zničující vidinu.

„To ti nemůžu vysvětlit,“ říkával Etienne. „To je stavebnice Meccano číslo 7, a ty ještě nejsi ani u čísla 2.“

Bosorka se zatvářila smutně, zvedla z okraje chodníku spadlý list a chvíli si s ním povídala, přejížděla si jím po dlani, pokládala ho na líc i na rub, hladila ho, a nakonec z něho stáhla tkáň a obnažila tak žilky; na dlani se jí chvěl křehký zelený přízrak. Etienne jí ho prudce vytrhl a podržel ho proti světlu. Kvůli takovým věcem ji obdivovali a styděli se trochu, že na ni předtím byli hrubí; Bosorka toho hned využila a řekla si o další půllitr a pokud možno ještě o hranolky.

(-71)